

Klaar voor een nieuwe pandemie?

Lessen uit coronabeleid

De Haagse Hogeschool heeft samen met het Risbo een verkennende wetenschappelijke, internationale literatuurstudie gedaan naar de maatschappelijke impact van coronamaatregelen. In deze infographic lichten we drie maatregelen uit die een onevenredig negatieve impact hebben gehad op bepaalde bevolkingsgroepen. Ook geven we aanbevelingen die deze negatieve effecten in het vervolg kunnen voorkomen en weg kunnen nemen.

Hasse van der Veen en Katja Rusinovic, februari 2025

Maatregel 1.

Thuiswerken

Negatieve effecten voor moeders

Maatregel 2.

Schoolsluiting

Verslechterd mentaal welzijn van kwetsbare jeugd

Maatregel 3.

Vaccinatie

Toename gezondheidsverschillen

Thuiswerken: Negatieve effecten voor moeders

De thuiswerk-maatregel heeft geleid tot negatieve effecten bij thuiswerkers, met name onder verzorgers en moeders. Thuiswerkers met zorgtaken ondervonden een negatieve invloed van het thuiswerken op hun productiviteit en op de scheiding tussen werk en privé.¹ Vooral moeders ondervonden de negatieve effecten van thuiswerken; zij namen naast het thuiswerken meer zorgtaken op zich dan vóór de crisis, onder andere vanwege de sluiting van scholen. Dit had een negatieve invloed op de arbeidsproductiviteit en baantevredenheid van vrouwen.^{2,3} Ook hadden thuiswerkende vrouwen met kinderen sneller last van depressies en/of angsten dan thuiswerkende vrouwen zonder kinderen.⁴

Aanbeveling:

Ondersteun ouders, met name vrouwen, wanneer de thuiswerkmaatregel ingevoerd wordt. Zorg ervoor dat zij toegang hebben tot kinderopvang, zodat zij een rustige werkomgeving hebben. Daarnaast is het van belang dat verzorgers (met name moeders) ondersteund worden tijdens crisissituaties, bijvoorbeeld door middel van voorlichting over het combineren van zorgtaken met werk.

Gebaseerd op
onderzoek in de
Europese Unie

Bron: Nivakoski et al., 2022.

Thuiswerkende
mannen namen

9%

meer werk
op zich dan
voorheen

Thuiswerkende
vrouwen namen

19%

meer werk
op zich dan
voorheen

¹ Danker, T. N., Yap, H. L., Zalzuli, A. D., Ho, H. F., & Ang, J. (2021). Surviving work from home: observations from Singapore. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 37(2), 407–422. <https://doi.org/10.1007/s11896-021-09461-y>
² Feng, Z., & Savani, K. (2020). Covid-19 created a gender gap in perceived work productivity and job satisfaction: implications for dual-career parents working from home. *Gender in Management*, 35(7-8), 719–736. <https://doi.org/10.1108/GM-07-2020-0202>

³ Nivakoski, S., Ximena, C., Mencarini, L., & Profeta, P. (2022). *Covid-19 pandemic and the gender divide at work and home*. Publications Office of the European Union.

⁴ Gigliotti, G., Lionetti, F., Fasolo, M., & Spinelli, M. (2022). Work at Home and Psychological Wellbeing of Women with and without Children During COVID-19 Pandemic. *Journal of Depression and Anxiety Disorders*. 4(1), 122-126. <https://doi.org/10.36959/362/483>

Schoolsluiting: Verslechterd mentaal welzijn van kwetsbare jeugd

De sluiting van scholen heeft volgens de internationale wetenschappelijke literatuur negatieve gevolgen gehad voor het mentale welzijn van leerlingen en studenten, bijvoorbeeld wat betreft angstklachten en concentratieproblemen.^{5,6} In Duitsland waren er sterkere negatieve gevolgen onder kinderen van ouders met praktische opleidingsniveaus, met een migratieachtergrond, en een kleine woonruimte (minder dan 20 vierkante meter woonoppervlak per persoon), en/of wanneer de sfeer binnen hun gezin niet goed was.⁷

Aanbeveling:

Zorg ervoor dat kwetsbare kinderen en jongeren tijdens schoolsluiting alsnog buitenshuis les kunnen krijgen, huiswerk kunnen maken en/of kunnen studeren. Ook dienen kwetsbare kinderen en jongeren zowel preventief als tijdens toekomstige pandemieën ondersteund te worden in het creëren en behouden van hun mentale weerbaarheid, bijvoorbeeld door middel van trainingen.

Kinderen van ouders met praktische opleidingsniveaus, een migratieachtergrond, een kleine woonruimte, en/of een gespannen thuissituatie hadden meer last van:

- Mentale gezondheidsproblemen in het algemeen
- Een lagere gezondheidsgerelateerde kwaliteit van leven
- Emotionele klachten
- Angstklachten
- Depressies
- Psychosomatische klachten
- Gedragsproblemen
- Hyperactiviteit
- Problemen met leeftijdsgenoten

Bron: Ravens-Sieberer et al., 2022

⁵ Francisco, R., Pedro, M., Delvecchio, E., Espada, J. P., Morales, A., Mazzeschi, C., Orgilés, M. (2020). Psychological symptoms and behavioral changes in children and adolescents during the early phase of COVID-19 quarantine in three European countries. *Front Psychiatry*, 11, 1–14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.570164>

⁶ Orgilés, M., Morales, A., Delvecchio, E., Mazzeschi, C., & Espada, J. P. (2020). Immediate psychological effects of the COVID-19 quarantine in youth from Italy and Spain. *Frontiers in psychology*, 11, 579038. <https://doi.org/10.31234/osf.io/qaz9w>

⁷ Ravens-Sieberer, U., Kaman, A., Erhart, M., Devine, J., Schlack, R., & Otto, C. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on quality of life and mental health in children and adolescents in Germany. *European child & adolescent psychiatry*, 31(6), 879–889. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01726-5>

Vaccinatie: Toename gezondheids- verschillen

Alhoewel zo'n 86 procent van de Nederlandse bevolking zich heeft laten vaccineren tegen corona, was er onder bepaalde kwetsbare groepen een lagere vaccinatiegraad. Mensen met een praktisch opleidingsniveau, lager inkomen, en met een migratieachtergrond behoorden vaker tot de groep die zich niet liet vaccineren tegen het virus.⁸ Wantrouwen in overheidsinstanties, minder toegang tot de gezondheidszorg en discriminatie speelden hierbij een belangrijke rol.^{9,10} Het verschil in vaccinatie tussen bevolkingsgroepen droeg bij aan een verschil in risico op besmetting door het coronavirus en zelfs een verschil in sterftecijfers.^{11,12}

Aanbeveling:

Neem kwetsbare volwassenen van het begin af aan mee bij toekomstige vaccinatiecampagnes. Dit kan onder andere via sleutelfiguren en -organisaties. Ga in dialoog met vertegenwoordigers van deze doelgroepen en zorg voor passende communicatie. Zet je daarnaast in voor het verbeteren van de vertrouwensband met kwetsbare doelgroepen en maak zorg voor hen toegankelijk.

Vaccinatiegraad van verschillende groepen in Nederland

93%

van de mensen met een wo-master of doctorale graad

83%

van de mensen met een basisschooldiploma

91%

van de hoogste inkomensgroep

77%

van de laagste inkomensgroep

89%

van de mensen van Nederlandse afkomst

78%

van de mensen die buiten Europa geboren zijn

Bron: CBS, 2023

⁸ Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024). COVID-19-vaccinatiegedrag. Geraadpleegd op 23 oktober 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2023/covid-19-vaccinatiegedrag?onepage=true>

⁹ Engbersen, G., Van Bochove, M., De Boom, J., Bussemaker, J., El Farisi, B., Krouwel, A., Van der Lindert, J., Rusinovic, K., Snel, E., Van Heck, L., Van der Veen, H., & Van Wensveen, P. (2021). *De Laag-Vertrouwen Samenleving: De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland* (Vijfde meting). Erasmus School of Social and Behavioural Sciences & Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.

¹⁰ Paul, E., Fancourt, D., & Razai, M. S. (2022). Racial discrimination, low trust in the health system and COVID-19 vaccine uptake: A longitudinal observational study of 633 UK adults from ethnic minority groups. *Journal of the*

Royal Society of Medicine, 115(11), 439–447. <https://doi.org/10.1177/01410768221095241>

¹¹ Chen, Y., Zhang, L., Li, T., & Li, L. (2022). Amplified effect of social vulnerability on health inequality regarding covid-19 mortality in the USA: the mediating role of vaccination allocation. *Bmc Public Health*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14592-w>

¹² Islam, S. J., Nayak, A., Hu, Y., Mehta, A., Dieppa, K., Almuwaqqat, Z., Ko, Y., Patel, S. A., Goyal, A., Sullivan, S., Lewis, T. T., Vaccarino, V., Morris, A. A., & Quyyumi, A. A. (2021). Temporal Trends in the association of social vulnerability and race/Ethnicity with county-level COVID-19 Incidence and Outcomes in the USA: An Ecological analysis. *BMJ Open*, 11(7), e048086. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-048086>